

Tuomas Iso-Markku, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Matti Pesu, johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Charly Salenius-Pasternak, johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Iro Särkkä, tutkijatohtori, Ulkopoliittinen instituutti

Minna Ålander, tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

SUOMEN NATO-JÄSENYYS

MIKÄ MUUTTUU?

Nato-jäsenyydellä on merkittäviä vaikutuksia Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan. Täydellisestä muodonmuutoksesta ei silti ole kyse.

Jäsenyys Natossa on suurin muutos Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sitten vuonna 1995 toteutuneen EU-jäsenyyden. Samalla se on historiallinen käännekohta Suomen puolustuspolitiikassa.

Suomen Nato-hakemuksen taustalla oli pohjimmiltaan kaksi tekijää. Ensinnäkin Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sen aiheuttama shokki keikauttivat Nato-jäsenyyttä vuosikymmeniä vastustaneen kansalaismielipiteen päälle. Toiseksi suomalaiset päättäjät olivat yhtä mieltä Suomen vallitsevien turvallisuusratkaisujen riittämättömyydestä suhteessa Venäjän kasvaneeseen uhkapotentiaaliin sekä tarpeesta liittää Suomi osaksi kollektiivista pelotetta.

Nato-jäsenyys ei tarkoita, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka olisi kokemassa täydellisen muodonmuutoksen. ”Nato-Suomi” tulee monin tavoin muistuttamaan aiempaa ”Nato-kumppani-Suomea”. Suomen pragmaattisen ja hillityn ulkopoliitiikan ankkuri on edelleen Euroopan unioni. Suomen puolustus puolestaan rakentuu yleiselle asevelvollisuudelle ja kokonaisvaltaisen aluepuolustuksen varaan.

Nato-jäsenyydellä on kuitenkin ainakin neljä merkittävää vaikutusta Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan.

Ensinnäkin Suomesta tulee osa kollektiivista puolustusta. Vaikka Suomi on harjoittanut tiivistä

kansainvälistä turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä jo kahden vuosikymmenen ajan ja sitonut itsensä yhä tiiviimmin osaksi Euroopan Nato-keskeistä pelote- ja puolustusjärjestelmää, sen puolustusajattelu on ollut korostetun kansallista. Nato-liittolaisena Suomen on opittava tarkastelemaan omaa panostaan osana liittokunnan yhteisiä ponnistuksia.

Nato-jäsenenä Suomi tulee osallistumaan liittokunnan pelote- ja puolustustehtävien laajaan kirjoon, esimerkiksi Naton eteen-työnnettyyn läsnäoloon (enhanced Forward Presence) ja Naton ilmapuolustukseen. Lisäksi Suomi sovittaa puolustuksensa osaksi Naton siviili- ja sotilasrakenteita,

mikä tarkoittaa myös sitä, että Suomen on yhdessä liittolaisten kanssa löydettävä itselleen sopiva paikka Naton komentorakenteesta. Omaa puolustustaan kehittäessään Suomen täytyy ottaa huomioon Natossa määritellyt tarpeet, suunnitelmat ja sitoumukset.

Toiseksi Suomi tulee syventämään puolustusyhteistyösuhteitaan. Erilaiset puolustuskumppanuudet ovat olleet olennainen osa Suomen puolustusratkaisua – jopa eräänlainen Nato-jäsenyyden korvike – siitä asti, kun Venäjä ensi kerran hyökkäsi Ukrainaan vuonna 2014. Suomen Nato-jäsenyyden myötä erilaiset kahden-, kolmen- ja monenväliset yhteistyömuodot muun muassa Ruotsin, Norjan, Yhdysvaltojen, Ison-Britannian ja Viron kanssa (mukaan lukien Pohjoismaiden puolustusyhteistyöhanke NORDEFECO ja Britanniajohtoinen kymmenen maan nopean toiminnan joukko JEF) tulevat olemaan keskeisessä roolissa Naton pelotteen ja puolustuksen operationaalisessa toimeenpanossa Pohjois-Euroopassa. Läheisempi alueellinen yhteistyö on toimivien tapa järjestää puolustus pohjoisessa Euroopassa huomioiden alueen maantieteellinen koko sekä verrattain rajallinen väestö ja resurssit.

Yhteistyön tiivistäminen on jo käynnistynyt. Huhtikuusta 2022 alkaen Nato-liittolaisten joukkoja on ollut Suomessa lähes yhtämittaisesti ja osallistunut kollektiiviseen puolustukseen liittyviin

harjoituksiin. Marraskuussa 2022 Suomi, Ruotsi ja Norja päivittävät kolmenvälisestä aiesopimustaan tarkoituksena vahvistaa operationaalista suunnittelua erityisesti koskien maiden pohjoisia alueita, joilla niillä on vahvoja jaettuja intressejä. Maaliskuussa 2023 Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan ilmavoimat puolestaan allekirjoittivat aiejulistuksen, jonka myötä ne pyrkivät siihen, että maiden yhteensä 250 konetta voisivat operoida yhteisen komentorakenteen alaisuudessa.

Kolmanneksi Suomen Venäjä-politiikka muuttuu yhä vahvemmin pelotepohjaiseksi. Perinteisesti Suomi on korostanut Venäjäsuhteissaan vuoropuhelun tärkeyttä. Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 kahdenvälinen kanssakäyminen Suomen ja Venäjän välillä on kuitenkin tyypistynyt välttämättömien kahdenvälisen asioiden, kuten rajayhteistyön, hoitamiseen sekä viestikanavien aukipitämiseen mahdollisia tulevia tarpeita varten.

Suomen Venäjä-politiikka on siten hyvin linjassa Naton kolmosaisen Venäjä-strategian kanssa, jonka liittokunta määritteli tuoreessa strategisessa konseptissaan. Suomi jakaa käsityksen, että Naton on vahvistettava kaikkien liittolaisten pelotetta ja puolustusta, parannettava sietokykyään suhteessa Venäjän kiristys- ja vaikuttamisyrityksiin, mutta myös pidettävä kommunikaatioväylät avoimena riskien vähentämiseksi

ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi.

Neljänneksi Suomi siirtyy Naton jäsenenä liittokunnan ydinasevarjon alle. Suomen ydinaseita koskevaan politiikkaan tulee sen myötä uusi raide. Sen lisäksi, että Suomi jatkossakin tukee ja edistää asevalvontaa, sen on myös muodostettava näkemys Naton ydinpelotteesta ja määritettävä oma roolinsa liittokunnan ydinasepolitiikan muotoilussa. Tämä voi tarkoittaa aktiivista roolia Naton ydinaseiden suunnitteluryhmässä (Nuclear Planning Group) tai jonkinlaista operationaalista vastuuta niistä konventionaalisista toimista, joilla Nato tukee ja ylläpitää ydinpelotetta.

Kaiken kaikkiaan Nato-jäsenyyden edellyttää Suomessa merkittävää kulttuurinmuutosta niin yhteiskunnallisella, poliittisella kuin sotilaallisellakin tasolla, ja tämä prosessi tulee vaatimaan vuosia. Käytännössä Suomen Nato-profiili kehittyy ja muokkautuu organisaation ottaessa kantaa liittokunnan agendalla oleviin asioihin ja linjaamalla näkemyksiään tulevissa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa.

Nato-jäsenyyden myötä Suomi hylkää ne ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa elementit, jotka eivät vastaa entistä myrskyisemmän kansainvälisen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Samalla Suomi pyrkii pitämään kiinni niistä tekijöistä, jotka ovat palvelleet sitä hyvin koko itsenäisyyden ajan. /